

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Преглед на практиката на Съда

2022 г.

януари — юни 2022 г.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Всеки, който желае да възпроизведе и/или преведе целия или част от този документ в печатен, онлайн или друг формат следва да се свърже publishing@echr.coe.int за допълнителни инструкции.

Когато цитирате този документ, моля посочете източника „Преглед на практиката на Съда, януари — юни 2022 г.”

За актуализации на публикациите следете профила на Съда в Twitter на адрес https://twitter.com/ECHR_CEDH.

© Съвет на Европа/Европейски съд по правата на човека, 2022 г.

Съдържание

„ОСНОВНИ“ ПРАВА.....	1
Забрана на изтезанията и нечовешкото или унизително отношение и наказание (член 3).....	1
Екстрадиция.....	1
ПРОЦЕСУАЛНИ ПРАВА	5
Право на справедлив процес в гражданското производство (член 6 § 1).....	5
Приложимост.....	5
Достъп до съд.....	7
Права в наказателното производство.....	9
Неналагане на наказание без закон (член 7).....	9
ДРУГИ ПРАВА И СВОБОДИ	13
Свобода на изразяване (член 10)	13
Свобода на изразяване.....	13
Свобода на печата	17
Свобода на събрание и сдружаване (член 11).....	21
Приложимост.....	21
Свобода на мирни събрания.....	23
Забрана на дискриминацията (член 14).....	26
Член 14 във връзка с член 8	26
Член 14 във връзка с член 1 от Протокол № 1	29
Право на свободни избори (член 3 от Протокол № 1).....	32
Упражняване на пасивно изборително право	32
СЪВЕЩАТЕЛНИ МНЕНИЯ (ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 16)	37

Преглед на практиката на Съда

Настоящият преглед¹ съдържа подбор от страна на юрисконсулта на най-интересните дела от 2022 г.

„ОСНОВНИ“ ПРАВА

Забрана на изтезанията и нечовешкото или унизително отношение и наказание (член 3)

Екстрадиция

Решението по делото *Khasanov u Rakhmanov срещу Русия*² се отнася до обхвата и естеството на оценката на риска в случаите на връщане в друга държава, както и до методологията за дела, заведени от членове на уязвими групи, за които се твърди, че са изложени на системно нечовешко отношение.

Жалбоподателите, граждани на Киргизстан, подлежат на екстрадиция в страната на произход, където са издирвани по обвинения в присвояване на средства при отегчаващи обстоятелства (първият жалбоподател) и в няколко случая на грабеж при отегчаващи обстоятелства, унищожаване на имущество и убийство (вторият жалбоподател). Жалбоподателите се оплакват, че в случай на екстрадиция ще бъдат изложени на реален риск от нечовешко отношение, тъй като принадлежат към уязвима етническа група — узбекското малцинство. Тези твърдения са били отхвърлени в производството относно тяхната екстрадиция и статута им на бежанци. Екстрадицията на жалбоподателите е спряна въз основа на привременна мярка, наложена от Съда съгласно правило 39 от Правилника на Съда. През 2019 г. камара на Съда установява, че няма да има нарушение на член 3, ако жалбоподателите бъдат екстрадирани. Голямата камара потвърждава това заключение.

Решението на Голямата камара се отличава с това, че Съдът

¹ Прегледът е изготвен от Дирекцията на юрисконсулта и не е задължителен за Съда. Тази предварителна версия ще бъде заменена от окончателната версия, обхващаща цялата 2022 г.

² *Khasanov u Rakhmanov срещу Русия* [ГК], номера 28492/15 и 49975/15, 29 април 2022 г.

изяснява въпросите, свързани с преценката на риска по член 3 в контекста на връщане в друга държава, по-специално: нивото на задълбоченост на преценката, изисквано в случаите на екстрадиция; обхвата на преценката и специфичната методология, която трябва да се прилага в случаите, отнасящи се до членове на определената уязвима група; както и естеството и материалният момент за такава преценка. Решението съдържа и полезно обобщение на принципите на практиката на Съда в тази област.

i) Съдът подчертава, че в случаите на екстрадиция задължението на договарящата държава да сътрудничи по международни наказателни дела е подчинено на задължението на тази държава да спазва и абсолютния характер на забраната по член 3 от Конвенцията. Поради това всяко твърдение за реален риск от третиране в противоречие с тази разпоредба трябва да бъде подложено на същата степен на контрол, независимо от правното основание за връщането.

ii) Що се отнася до обхвата на преценката по дела за връщане в държавата на произход, Съдът уточнява, че неговата преценка не се ограничава до конкретните твърдения на жалбоподателя, а може да обхване и трите групи рискове, а именно а) тези, които произтичат от общата ситуация в държавата на връщане; б) тези, които произтичат от предполагаемото членство в определена уязвима група; и в) тези, свързани с индивидуалните обстоятелства на жалбоподателя.

а) Що се отнася до общата ситуация, трябва да се вземе предвид, когато е уместно, дали в държавата на връщане съществува генерална ситуация на насилие. Наличието на такава ситуация обикновено не би довело само по себе си до нарушение на член 3 в случай на връщане във въпросната държава, освен ако нивото на интензивност на насилието не е достатъчно, за да се заключи, че всяко връщане в тази държава непременно ще наруши тази разпоредба. Съдът би възприел такъв подход само в най-крайни случаи (*Sufi u Elmi срещу Обединеното кралство*³);

б) Що се отнася до твърденията за системно насилие върху членове на уязвима група, Съдът подчертава, че

³ Sufi и Elmi срещу Обединеното кралство, номера 8319/07 и 11449/07, § 218, 28 юни 2011 г.

преценката на такива твърдения е различна от преценката на другите две групи рискове и обяснява методологията си за разглеждане на такива случаи. На първо място, Съдът трябва да провери дали е установено съществуването на група, системно изложена на нечовешко отношение, което попада в частта за преценка на риска относно „общата ситуация. Жалбоподателите, принадлежащи към твърдяната определена уязвима група, не трябва да описват общата ситуация в дадена държава, а наличието на практика или на повишен риск от нечовешко отношение към групата, на която твърдят, че са членове. Като следваща стъпка те трябва да установят индивидуалната си принадлежност към съответната група, без да се налага да доказват допълнителни индивидуални обстоятелства или отличителни характеристики. (*J.K. и други срещу Швеция*⁴).

в) Що се отнася до рисковете, произтичащи от индивидуалните обстоятелства на жалбоподателя, Съдът може да ги разгледа най-вече в случаите, когато въпреки възможния основателен страх от преследване във връзка с определени обстоятелства, повишаващи риска, не може да се установи, че дадена група е била системно изложена на малтретиране. В такива случаи жалбоподателите са длъжни да докажат наличието на допълнителни специални отличителни белези, които биха ги изложили на реален риск от нечовешко отношение, като липсата на такива индивидуални обстоятелства ще доведе до това Съдът да не установи нарушение на член 3 от Конвенцията.

iii) Съдът също така потвърждава материалния момент за преценка на риска в случаите, когато жалбоподателят все още не е върнат: в съответствие с принципа *ex nunc*, това трябва да бъде моментът на разглеждане на делото от Съда. Следователно пълна и актуална преценка се изисква, когато е необходимо да се вземе предвид информация, станала известна след вземането на окончателното решение от националните органи. Основната цел на принципа *ex nunc* е да служи като превантивна мярка в случаите, когато е изминал значителен период от време между вземането на националното решение и разглеждането на жалбата на жалбоподателя по член 3 от Съда и следователно когато положението в приемащата държава може да е

⁴ *J.K. и други срещу Швеция* [ГК], № 59166/12, §§ 103-05, 23 август 2016 г.

претърпяло развитие (да се е влошило или подобрило).

iv) Важно е да се отбележи, че Съдът подчертава фактическия характер на преценката на риска в този контекст и потвърждава компетентността на камарите на Съда в това отношение:

107. ... Всяко заключение в такива случаи относно общата ситуация в дадена държава и нейната динамика, както и заключението за съществуването на конкретна уязвима група, по своята същност представлява фактическа преценка *ex nunc*, направена от Съда въз основа на наличните материали....

108. ... Съответно всяко разглеждане на въпроса дали е налице подобрене или влошаване на общото положение в дадена държава представлява фактическа преценка и подлежи на преразглеждане от Съда в светлината на променящите се обстоятелства. Ето защо няма пречка такова преразглеждане на общото положение да бъде извършено от камера в решение по конкретно дело.

v) Прилагайки горните принципи, Съдът разглежда актуалното положение на жалбоподателите спрямо всички три групи рискове, а не само през призмата на принадлежността им към предполагаемо уязвима етническа група. По негово мнение съответните материали не подкрепят констатацията, че общото положение в Киргизстан се е влошило в сравнение с предишните преценки или е достигнало ниво, изискващо пълна забрана за връщане в тази държава. Като взе предвид положението на етническите узбеки там, Съдът отбеляза предишните си констатации (2012-2016 г.) за целенасочена и системна практика на нечовешко отношение срещу тази група. Последните доклади обаче вече не дават основание за подобно заключение. Като се спира накрая на индивидуалните обстоятелства на жалбоподателите, Съдът установява, че те не са успели да докажат наличието на скрити политически или етнически мотиви за преследването им в Киргизстан или други специални отличителни особености, които да ги изложат на реален риск от нечовешко отношение. В обобщение, не са

представени съществени основания да се смята, че жалбоподателите ще бъдат изправени пред реален риск от третиране, противоречащо на член 3, в случай на екстрадирането им в Киргизстан.

ПРОЦЕСУАЛНИ ПРАВА

Право на справедлив процес в гражданското производство (член 6 § 1)

Приложимост

Решението по делото *Grzęda срещу Полша*⁵ се отнася до приложимостта на член 6 § 1 към предсрочното прекратяване на мандата на съдия като член на Националния съвет на съдебната власт (НССВ) в резултат на законодателна реформа.

Жалбоподателят е съдия във Върховния административен съд. През 2016 г. той е избран от събранието на съдиите като член на НССВ с четиригодишен мандат. Впоследствие и в контекста на широкомащабната съдебна реформа съответното законодателство е изменено в смисъл, че членовете на НССВ, които са съдии, трябва да бъдат избирани от парламента (*Сейма*), т.е. вече не от съдиите, както и че мандатът на съдебните членове на НССВ, избрани въз основа на предишните разпоредби, ще продължи до началото на мандата на новите му членове. През 2018 г. *Сеймът* избира петнадесет нови членове на НССВ и следователно мандатът на жалбоподателя е предсрочно прекратен *ex lege*.

Жалбоподателят се оплаква, че му е отказан достъп до съд, за да оспори тази мярка. Голямата камера счита, че към момента на избирането му във вътрешното право съществува право на съдия, избран в НССВ, да изкара пълния си мандат, а новата правна уредба създава истински и сериозен спор относно това право. Освен това, прилагайки теста, разработен по делото *Vilho Eskelinen и други срещу Финландия*⁶, Голямата камера оставя отворен въпроса за първото условие (дали вътрешното право изрично изключва достъпа до съд), тъй като във всеки случай второто условие не е изпълнено: такова изключване не може да бъде оправдано по обективни причини в интерес на държавата. Следователно член 6 § 1 е приложим в гражданския си аспект.

⁵ *Grzęda срещу Полша* [ГК], № 43572/18, 15 март 2022 г.

⁶ *Vilho Eskelinen и други срещу Финландия* [ГК], № 63235/00, ЕСПЧ 2007-II.

Решението се отличава с това, че Съдът е разгледал нов въпрос: приложимостта на член 6 § 1 към спор, произтичащ от предсрочно прекратяване на мандата на член на съдебен съвет, въпреки че той остава действащ съдия. По този начин Съдът развива първото условие на теста Vilho Eskelinen, а по отношение на второто условие Съдът изяснява значението на съображенията, свързани със съдебната независимост, когато делото се отнася не до основната професионална дейност на съдията (правораздаване), а до други служебни функции (като например членство в съдебен съвет).

i) По отношение на първото условие на теста Vilho Eskelinen Съдът отбелязва, че то умишлено е създадено стриктно и може да бъде изпълнено само в много редки случаи, когато вътрешното право съдържа изрично изключване на достъпа до съд. Тъй като двете условия на теста са кумулативни, когато първото от тях не е изпълнено, това е достатъчно, за да се приеме, че член 6 е приложим, без да се разглежда второто. Съдът обаче счита, че прякото прилагане на първото условие не е напълно подходящо във всички ситуации. Поради това той е готов да приеме, че то може да се счита за изпълнено, когато дори и без изрична разпоредба в този смисъл, е ясно показано, че вътрешното право изключва достъпа до съд за съответния вид спор: с други думи, когато въпросното изключване е с имплицитен характер, по-специално когато произтича от системно тълкуване на приложимата правна рамка или на цялата правна уредба.

ii) Съдът също така изяснява факторите, които са от значение за второто условие на теста Vilho Eskelinen. На първо място, за да може националното законодателство, изключващо достъпа до съд, да има значение в контекста на член 6 § 1 в конкретен случай, то трябва да е съвместимо с принципа на върховенството на правото. Това означава, че такова изключване по принцип трябва да се основава на инструмент с общо приложение, а не да е насочено към конкретни лица (в конкретния случай — към съдебните членове на НССВ, избрани по силата на предходна уредба). На второ място, когато разглежданият спор се отнася до съдия, трябва надлежно да се вземе предвид необходимостта да се гарантира независимостта на съдебната власт, която е предпоставка за правилното функциониране на системата на Конвенцията и за утвърждаването на върховенството на закона. Във връзка с това Съдът пояснява, че независимостта на съдебната власт трябва

да се разбира по всеобхватен начин и да се прилага не само към съдията в ролята му на съдия, но и към другите му официални функции, които са тясно свързани със съдебната система. Разглеждайки конкретно членството на съдия в съдебен съвет, Съдът отдава значение на ролята на този орган (отговарящ за подбора на съдии) за гарантиране на съдебната независимост. За да може съдебният съвет да изпълнява тази роля, държавните органи следва да бъдат задължени да осигурят неговата независимост от изпълнителната и законодателната власт, за да се гарантира независимост на процеса по назначаване на съдии. Въпреки това отстраняването или заплахата за отстраняване на член на съдебен съвет по време на неговия мандат има потенциала да се отрази неблагоприятно на неговата лична независимост, а оттам и на мисията на съвета. В тази връзка Съдът припомня своята практика относно специалната роля на съдебната власт в обществото като гарант на справедливия процес. Както това съображение е взело превес в делата за достъп до съд на съдии по въпроси, отнасящи се до техния статут или кариера („*Gutenyuk и други срещу Украйна*“⁷ и „*Bilgen срещу Турция*“⁸), Съдът счита, че то трябва да се прилага и по отношение на мандата на съдии, като жалбоподателя, които са избрани за членове на съдебни съвети, с оглед на особената роля на последните. Що се отнася до НССВ, Съдът отбелязва, че неговата независимост е била подкопана в резултат на фундаменталната промяна в начина на избиране на неговите съдебни членове (от *Сейма* вместо от събранията на съдиите), разглеждана заедно с предсрочното прекратяване на мандатите на предишните членове-съдии. От това следва, че лишаването на жалбоподателя от достъп до съд, за да защити спорно гражданско право, тясно свързано със защитата на независимостта на съдебната власт, не може да бъде оправдано по обективни причини в интерес на една правова държава. Следователно член 6 § 1 е приложим.

Достъп до съд

Решението по делото *Grzęda срещу Полша*⁹ касае предсрочното прекратяване на мандата на съдия като член на Националния съвет на съдебната власт в резултат на законодателна реформа.

⁷ *Gutenyuk и други срещу Украйна*, № 11423/19, 22 юли 2021 г.

⁸ *Bilgen срещу Турция* [ГК], № 1571/07, 9 март 2021 г.

⁹ *Grzęda срещу Полша* [ГК], № 43572/18, 15 март 2022 г.

Жалбоподателят се оплаква, че му е отказан достъп до съд, за да оспори тази мярка. Голямата камера констатира, че липсата на съдебен контрол е накърнила самата същност на правото на жалбоподателя на достъп до съд в нарушение на член 6 § 1.

Съдът счита, че процесуални гаранции, подобни на тези, които следва да са на разположение в случаите на уволнение или отстраняване на съдии, следва да са на разположение по същия начин и когато съдия е бил отстранен от длъжността си на член на съдебен съвет. При преценката на всяко основание за изключване на достъпа до съд по отношение на членството в органите за управление на съдебната власт е необходимо да се вземе предвид силният обществен интерес за поддържане на независимостта на съдебната власт и върховенството на закона. В тази връзка Съдът взема предвид цялостния контекст на реформите в съдебната система, като се започне от тежките нарушения при избора на съдии в Конституционния съд през 2015 г., последвалото реструктуриране на НССВ и създаването на нови състави във Върховния съд, разширяването на контрола на министъра на правосъдието върху съдилищата и засилването на ролята му по въпросите на дисциплинарната отговорност на съдиите. Позовавайки се на предишни решения (*Xero Flor w Polsce sp. z o.o. срещу Полша*¹⁰; *Reczkowicz срещу Полша*¹¹; *Dolińska-Ficek u Ozimek срещу Полша*¹²; и *Broda u Wojara срещу Полша*¹³), относими анализи на Съда на Европейския съюз, Върховния съд на Полша и Върховния административен съд, Съдът констатира, че в резултат на това съдебната власт е била изложена на намеса от страна на изпълнителната и законодателната власт, а нейната независимост и придържане към стандартите на правовата държава са били значително отслабени. Макар че настоящото дело е свързано с редица вътрешноправни конституционни въпроси, Съдът подчертава, че съгласно Виенската конвенция за правото на договорите държавата не може да се позовава на вътрешното си право, включително на Конституцията, като

¹⁰ *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. срещу Полша*, № 4907/18, 7 май 2021 г.

¹¹ *Reczkowicz срещу Полша*, № 43447/19, 22 юли 2021 г.

¹² *Dolińska-Ficek u Ozimek срещу Полша*, номера 49868/19 и 57511/19, 08 ноември 2021 г.

¹³ *Broda and Wojara срещу Полша*, номера 26691/18 и 27367/18, 29 юни 2021 г.

оправдание за неспазване на международноправните си задължения и за спазване на принципите на върховенството на правото.

Права в наказателното производство

Неналагане на наказание без закон (член 7)

В отговор на искането, отправено от Касационния съд на Армения по силата на Протокол № 16 към Конвенцията, на 26 април 2022 г. Съдът дава своето съвещателно мнение¹⁴, което се отнася до приложимостта на давността към наказателното преследване, осъждането и наказването за престъпление, представляващо по същество акт на изтезание.

По делото *Virabyan срещу Армения*¹⁵ Съдът установява, че жалбоподателят е бил подложен на изтезание и че властите не са провели ефективно разследване в нарушение на член 3. В контекста на наблюдението на изпълнението на това решение от Комитета на министрите по член 46 § 2 (все още неприключено), е образувано ново наказателно производство и са повдигнати обвинения срещу полицейските служители, замесени в насилствения акт срещу г-н Вирабян (член 309 § 2 от Наказателния кодекс). Първоинстанционният съд установява, че обвиняемите са извършили престъпление по тази разпоредба, но ги освобождава от наказателна отговорност поради изтичане на десетгодишния давностен срок, предвиден в член 75 § 1, точка 3 от Наказателния кодекс, който е изтекъл през 2014 г. Това решение е потвърдено от Апелативния съд. Прокурорът подава протест до Касационния съд с искане съдът да реши дали десетгодишният давностен срок е приложим или въпросното производство попада в обхвата на изключението, предвидено в член 75 § 6 от Наказателния кодекс, според което за някои видове престъпления (престъпления срещу мира и човечеството или такива, за които международните договори, по които Армения е страна, забраняват прилагането на давностни срокове) не може да се прилага давностен срок.

¹⁴ *Съвещателно мнение относно приложимостта на давността по отношение на наказателното преследване, осъждането и наказването за престъпление, което по същество представлява акт на изтезание* [ГК], искане № P16-2021-001, Касационен съд на Армения, 26 април 2022 г. Вж. също член 1 от Протокол № 16 (Съвещателни мнения) по-долу.

¹⁵ *Virabyan срещу Армения*, № 40094/05, 2 октомври 2012 г.

В този контекст Касационният съд подава искане до Съда да даде съвещателно мнение по следния въпрос:

Дали неприлагането на давността по отношение на носене на наказателна отговорност за изтезание или друго приравнено престъпление чрез позоваване на международноправни източници ще е в съответствие с член 7 от Европейската конвенция, ако вътрешното право не предвижда неприлагане на давност за наказателна отговорност?

i) В това свое четвърто съвещателно мнение по Протокол № 16 Съдът прави полезно обобщение на практика си, свързана с давностните срокове по член 3 от Конвенцията. Съдът припомня по-специално, че забраната на изтезанията е придобила статут на *jus cogens* или императивна норма в международното право (*Al-Adsani срещу Обединеното кралство*¹⁶). По дела, свързани с изтезания или нечовешко отношение, извършени от държавни служители, наказателното производство не следва да се прекратява поради изтичане на давност, а начинът, по който се прилага давностният срок, трябва да е съвместим с изискванията на Конвенцията. Поради това е трудно да се приемат негъвкави давностни срокове, които не допускат изключения (*Мосани и други срещу Румъния*¹⁷). Освен това Съдът отбелязва, че е установил нарушение на процесуалния аспект на член 3 в случаите, когато прилагането на давностни срокове е причинено от бездействието на властите да действат своевременно и с необходимото усърдие; в случаите, когато наказателното преследване е погасено по давност поради неадекватното квалифициране от страна на националните власти на актове на изтезание или други форми на нечовешко отношение като по-леки престъпления, което е довело до по-кратки давностни срокове и е позволило на извършителя да избегне наказателна отговорност; и най-вече поради липсата на подходящи разпоредби в националното законодателство, които да предвиждат подходящо наказание за деянията, представляващи изтезание. В тази връзка Съдът вече е постановявал, че фактът, че въпросните престъпления са били

¹⁶ *Al-Adsani срещу Обединеното кралство* [ГК], № 35763/97, §§ 60-61, ЕСПЧ 2001-ХІ.

¹⁷ *Мосани и други срещу Румъния* [ГК], номера 10865/09 и 2 други, § 326, ЕСПЧ 2014 г. (извадки).

предмет на давност, е „обстоятелство, което само по себе си не се [вписва] хармонично с практиката му относно изтезанията или други форми на нечовешко отношение“.

ii) Освен това Съдът разглежда въпроса за възможния конфликт между позитивните задължения на държавите по член 3 и гаранциите, предвидени в член 7, по-специално в процеса на изпълнение на неговите решения. Съдът потвърждава обичайния си подход, според който е недопустимо националните органи да компенсират неизпълнението на позитивните си задължения по член 3 за сметка на гаранциите по член 7, една от които е, че наказателното право не трябва да се тълкува разширително във вреда на обвиняемия (*Kononov срещу Латвия*¹⁸, и *Del Río Prada срещу Испания*¹⁹). По-специално и за целите на настоящото съвещателно мнение Съдът отбелязва, че от настоящото състояние на практиката на Съда не следва, че съгласно Конвенцията договаряща страна е длъжна да не прилага приложим давностен срок и по този начин ефективно да възобнови изтекъл давностен срок.

В тази връзка Съдът отново подчертава, че в контекста на възобновяването на производствата може да има ситуации, в които *de jure* или *de facto* е невъзможно да се възобновят наказателните разследвания на случаите, довели до разглежданите от Съда жалби. Такива ситуации могат да възникнат например в случаи, в които предполагаемите извършители са оправдани и не могат да бъдат съдени за същото престъпление (което би било в противоречие с принципа *ne bis in idem* установен в член 4 от Протокол № 7), или в случаи, в които наказателното производство е погасено по давност поради давност, предвидена в националното законодателство. Всъщност възобновяването на наказателно производство, което е било прекратено поради изтичане на давностния срок, може да повдигне въпроси, свързани с правната сигурност, и по този начин може да има отношение към правата на обвиняемия съгласно член 7 (*Taşdemir срещу Турция*²⁰).

iii) По-нататък Съдът изяснява дали възобновяването на наказателно преследване по отношение на престъпление, което

¹⁸ *Kononov срещу Латвия* [ГК], № 36376/04, § 185, ЕСПЧ 2010 г.

¹⁹ *Del Río Prada срещу Испания* [ГК], № 42750/09, § 78, ЕСПЧ 2013 г.

²⁰ *Taşdemir срещу Турция* [реш.], № 52538/09, § 14, 12 март 2019 г.

е погасено по давност, е съвместимо с гаранциите, залегнали в член 7 от Конвенцията. За тази цел Съдът обобщава своята практика относно изискванията за правна сигурност и предвидимост по тази разпоредба. Той също така припомня целите, на които служат давностните срокове, по-специално осигуряването на правна сигурност и окончателност и предотвратяването на нарушения на правата на обвиняемите, които е възможно да бъдат нарушени, в случай че съдилищата са длъжни да се произнасят въз основа на доказателства, които може да са станали непълни поради изминалото време (*Соёте и други срещу Белгия*²¹). Освен това Съдът прави извод от съответната своя практика, че когато наказателната отговорност е била възстановена след изтичането на давностен срок, това би се считало за несъвместимо с всеобхватните принципи на законност (няма престъпление и наказание без предшествващ закон — *nullum crimen, nulla poena sine lege*) и предвидимост, залегнали в член 7 (*Antia и Khurpenia срещу Грузия*²²). Въз основа на това Съдът стига до заключението, че:

когато дадено престъпление по вътрешното право попада в обхвата на давността и е било погасено по давност, така че да изключи наказателната отговорност, член 7 е пречка за възобновяването на наказателното преследване по отношение на такова престъпление поради липса на валидно правно основание. Обратното би било равносилно на възприемане на „ретроспективно прилагане на наказателното право в ущърб на обвиняемия“.

iv) В разглеждания контекст Съдът е изправен пред ситуация, в която запитващата юрисдикция е трябвало да определи дали да приложи десетгодишен давностен срок (член 75 § 1, точка 3 от Наказателния кодекс) или изключение, при което не се прилага давностен срок, по-специално за някои видове престъпления, предвидени в международни договори (член 75 § 6 от Наказателния кодекс). С други думи, към Съда е отправено искане да изясни дали би било съвместимо с правата по член 7 на обвиняемите, ако националните съдилища се

²¹ *Соёте и други срещу Белгия* [ГК], номера 32492/96 и 4 други, § 146, ЕСПЧ 2000-VII.

²² *Antia и Khurpenia срещу Грузия*, № 7523/10, §§ 38-43, 18 юни 2020 г.

въздържат от прилагане на давността, приложима по техното дело, в изпълнение на международните разпоредби, включително член 3 от Конвенцията, отнасящи се до забраната на изтезанията и други форми на нечовешко отношение и изискването за наказване на такива деяния. Така формулираният въпрос имплицитно признава йерархията на нормативните актове в арменската вътрешна система, провъзгласена по-специално в член 5 § 3 от Конституцията на Армения, който предвижда, че в случай на противоречие между международните договори, ратифицирани от Армения, и арменските закони се прилагат разпоредбите на международните договори. Позовавайки се на принципа на субсидиарност, Съдът отговаря, както следва:

[Н]ационалният съд трябва преди всичко да определи в контекста на своите вътрешни конституционни и наказателноправни норми дали нормите на международното право, които имат правна сила в националната правна система, в настоящия случай съгласно член 5 § 3 от Конституцията..., биха могли да осигурят достатъчно ясно и предвидимо правно основание по смисъла на член 7 от Конвенцията, за да се заключи, че въпросното престъпление не подлежи на погасяване по давност.

ДРУГИ ПРАВА И СВОБОДИ

Свобода на изразяване (член 10)

Свобода на изразяване

Решението по делото *ООО Мето срещу Русия*²³ се отнася до въпроса дали мерките, насочени към защита на репутационните интереси на публичен орган, могат да се разглеждат като преследващи „легитимна цел“ съгласно член 10 § 2.

Областна администрация (орган на изпълнителната власт на субект от състава на Руската федерация) завежда успешно гражданско дело за клевета срещу онлайн медия — дружеството жалбоподател. На дружеството е наредено да публикува опровержение на няколко твърдения, направени в статия, в която се критикуват действията на администрацията.

²³ *ООО Мето срещу Русия*, № 2840/10, 15 март 2022 г.

Дружеството жалбоподател подава оплакване по член 10, че процесната мярка не е преследвала легитимна цел, тъй като публичните органи не могат да твърдят, че се ползват с „търговска репутация“. Съдът установява нарушение на тази разпоредба, като счита, че производството за клевета действително не е преследвало нито една от легитимните цели, предвидени в нея.

Решението заслужава внимание, тъй като Съдът изяснява въпроса дали обхватът на целта „защита на репутацията... на другите“ в член 10 § 2 се разпростира върху публичните органи и по-конкретно върху органите на изпълнителната власт, на които са предоставени властнически правомощия.

i) На първо място, Съдът обяснява при какви обстоятелства е уместно да се разгледа по-подробно въпросът дали процесната намеса преследва легитимна цел „защита на репутацията... на другите“, когато става въпрос за интересите на публичен орган. Макар че Съдът обикновено разглежда въпроса за легитимната цел обобщено и с известна гъвкавост (*Merabishvili срещу Грузия*²⁴) и се съсредоточава върху преценката на пропорционалността на намесата, включително в този конкретен контекст (*Lombardo и други срещу Малта*²⁵; *Romanenko и други срещу Русия*²⁶; и *Margulev срещу Русия*²⁷), Съдът отдава значение на рисковете за демокрацията, произтичащи от съдебни производства, образувани с цел ограничаване на участието в обществения живот. Като има предвид това, Съдът очертава два фактора, които оправдават по-стриктно и по-подробно разглеждане на наличието на горепосочената легитимна цел: наличието на спор между страните в това отношение и дисбалансът на силите между ищеца и ответника в националното производство.

ii) В някои случаи по отношение на репутационните интереси на публичните органи Съдът е бил готов да приеме, че целта за „защита на репутацията“ е „легитимна“ (*Romanenko и други*, цитирано по-горе, § 39; *Savva Terentyev срещу Русия*²⁸;

²⁴ *Merabishvili срещу Грузия* [ГК], № 72508/13, §§ 297 и 302, 28 ноември 2017 г.

²⁵ *Lombardo и други срещу Малта*, № 7333/06, § 50, 24 април 2007 г.

²⁶ *Romanenko и други срещу Русия*, № 11751/03, § 39, 8 октомври 2009 г.

²⁷ *Margulev срещу Русия*, № 15449/09, § 45, 8 октомври 2019 г.

²⁸ *Savva Terentyev срещу Русия*, № 10692/09, § 60, 28 август 2018 г.

*Freitas Rangel срещу Португалия*²⁹; и *Goryunova срещу Украйна*³⁰). В същото време един обикновен институционален интерес не привлича непременно същото ниво на гаранции като това, което се предоставя на „защитата на репутацията... на другите“ по смисъла на член 10 § 2 (*Margulev*, цитирано по-горе, § 45, и *Kharlamov срещу Русия*³¹). Съдът също така е подчертавал, че границите на допустимата критика са по-широки по отношение на публичен орган, отколкото по отношение на обикновен гражданин или дори политик (*Margulev*, § 53, и *Lombardo*, § 54, и двете цитирани по-горе).

iii) В конкретния случай Съдът изяснява въпроса, като прави разграничение между два вида публични органи: от една страна, публични субекти, които се занимават с пряка икономическа дейност, и, от друга страна, органи на изпълнителната власт, на които са възложени властнически правомощия.

Що се отнася до първия вид, Съдът отбелязва, че публичните или държавните дружества, които извършват конкурентни дейности на пазара, разчитат на добрата си репутация, за да привлекат клиенти с цел реализиране на печалба. В това отношение Съдът повтаря предишните си заключения, в които признава легитимния „интерес от защита на търговския успех и жизнеспособността на дружествата в полза на акционерите и служителите, но също и за по-широко икономическо благо“ (*Steel и Morris срещу Обединеното кралство*³², и *Uj срещу Унгария*³³).

Тези съображения обаче са неприложими за второто, орган на изпълнителната власт, на когото са възложени държавни правомощия, който не се занимава с пряка икономическа дейност, а се финансира от данъкоплатците и съществува, за да служи на обществото. Поради ролята си в демократичното общество интересът на такъв орган да поддържа добра репутация се различава от интересите на физическите лица и на юридическите лица, независимо дали са частни или публични,

²⁹ *Freitas Rangel срещу Португалия*, № 78873/13, § 48, 11 януари 2022 г.

³⁰ *Goryunova срещу Украйна*, № 41752/09, § 56, 8 октомври 2020 г.

³¹ *Kharlamov срещу Русия*, № 27447/07, § 29, 8 октомври 2015 г.

³² *Steel и Morris срещу Обединеното кралство*, № 68416/01, § 94, ЕСПЧ 2005-II.

³³ *Uj срещу Унгария*, № 23954/10, § 22, 19 юли 2011 г.

които се конкурират на пазара. По-специално, интересите на един публичен орган са неразривно свързани с необходимостта да се предотврати злоупотребата с власт или корупцията при заемане на публична длъжност, като дейността му се подлага на строг контрол не само от страна на законодателните и съдебните органи, но и от страна на общественото мнение, и предпазването на органите на изпълнителната власт от медийна критика е в противоречие с тази цел, доколкото би могло сериозно да възпрепятства свободата на медиите. Да се позволи на изпълнителните органи да водят дела за клевета срещу представители на медиите би представлявало прекомерна и непропорционална тежест за последните и би имало неизбежен възпиращ ефект (*Dyuldin u Kislov срещу Russia*³⁴, и *Radio Twist a.s. срещу Словакия*³⁵).

iv) С оглед на специфичните характеристики и роля на публичната власт Съдът установява ново общо правило, според което не може да се счита, че гражданско производство за клевета, заведено от името на юридическо лице, което упражнява публична власт, е в изпълнение на законната цел за „защита на репутацията ... на другите“ по член 10 § 2 от Конвенцията. Това общо правило обаче не се прилага за отделни членове на публичен орган, които могат да бъдат „лесно разпознаваеми“: те могат да имат право да завеждат дело за клевета от тяхно име. Съдът се ръководи от делата *Thoma срещу Люксембург*³⁶ и *Lombardo и други* (цитирани по-горе), за да посочи факторите, които биха направили отделните членове на публичен орган „лесно разпознаваеми“: естеството на обвиненията, отправени срещу тях, ограниченият брой служители, работещи в даден публичен орган, и мащабът на дейността му (особено по отношение на броя на населението, засегнато от дейността му).

v) Във връзка с фактите по делото Съдът установява, че ищецът в националното производство за клевета е висш орган на регионалната изпълнителна власт. Трудно е да се приеме, че той е имал интерес да защити търговския си успех и жизнеспособност. Също така не може да се каже, че неговите членове са „лесно разпознаваеми“. Във всеки случай делото за

³⁴ *Dyuldin u Kislov срещу Русия*, № 25968/02, § 43, 31 юли 2007 г.

³⁵ *Radio Twist a.s. срещу Словакия*, № 62202/00, § 53, ЕСПЧ 2006-XV.

³⁶ *Thoma срещу Люксембург*, № 38432/97, § 56, ЕСПЧ 2001-III.

клевета е заведено от името на юридическото лице, а не на отделните му членове физически лица. Съответно гражданското производство за клевета, образувано от регионалната администрация срещу медийното дружество жалбоподател, не е преследвало нито една от легитимните цели, изброени в член 10 § 2 от Конвенцията.

Свобода на печата

Решението по делото *NIT S.R.L. срещу Република Молдова*³⁷ касае законовото задължение на телевизионните оператори да спазват политическия плурализъм.

Дружеството жалбоподател притежава телевизионен канал (NIT), който излъчва в национален мащаб. През 2009 г., след смяна на правителството, NIT се превръща в платформа за критика на правителството и за популяризиране на Партията на комунистите (PCRM — единствената опозиционна партия по това време). То е санкционирано за многократни и сериозни нарушения на законовото изискване за осигуряване на политически баланс и плурализъм, включително за: излъчване на изопачени новини; фаворизиране на PCRM и отразяване на нейните опоненти (включително правителството) в негативна светлина, без да им се даде възможност да отговорят; и използване на агресивен журналистически език (сравняване на един от лидерите на другите политически партии с „Хитлер“ и назоваване на всички лидери „престъпници“, „бандити“, „мошеници“ и „измамници“). През 2012 г. лицензът им за излъчване е отнет.

Дружеството жалбоподател се позовава на член 10 и член 1 от Протокол № 1. Съдът не установява нарушение на нито една от тези разпоредби. Според него молдовската система за лицензиране е в състояние да допринесе за качеството и баланса на програмите и следователно е в съответствие с третото изречение на член 10 § 1. Начинът, по който е разработена регулаторната рамка, не надхвърля свободата на преценка на държавата, въпросните новинарски репортажи не изискват засилена защита, предоставяна на свободата на печата, а отнемането на лиценза е прието за оправдано, освободено от политически мотиви, придружено от адекватни гаранции и

³⁷ *NIT S.R.L. срещу Република Молдова* [ГК], № 28470/12, 5 април 2022 г.

пропорционално на преследваните законни цели.

Решението на Голямата камера заслужава да се отбележи с това, че Съдът развива практиката си относно плурализма в медиите. По-специално Съдът за първи път разглежда ограничения, наложени на телевизионен оператор с цел да се даде възможност за разнообразие в изразяването на политическо мнение и да се засили защитата на интересите на другите в областта на свободата на словото в аудиовизуалните медии (съществуващите стандарти са разработени в контекста на неоправдана намеса на държавата в правата на жалбоподателя по член 10 в нарушение на принципа на плурализма). В тази връзка Съдът изяснява взаимовръзката между вътрешния и външния аспект на медийния плурализъм, обхвата на свободата на преценка, предоставена на държавите, и нивото на контрол, приложимо към ограниченията в тази област. Той също така очертава факторите за преценка на регулаторната рамка и нейното прилагане.

i) Докато предишните дела се отнасят до външния аспект на медийния плурализъм³⁸, в настоящото дело Съдът разглежда неговия вътрешен аспект (задължение на радио- и телевизионните оператори да представят различни политически възгледи по балансиран начин, без да фаворизират определена партия или движение). Съдът пояснява, че двата аспекта трябва да се разглеждат в комбинация един с друг, а не поотделно. Това означава, че в една национална система за лицензиране, включваща определен брой радио- и телевизионни оператори с национално покритие, това, което може да се счита за липса на вътрешен плурализъм в програмите, предлагани от един оператор, може да бъде компенсирано от наличието на ефективен външен плурализъм. Въпреки това не е достатъчно да се предвиди съществуването на няколко канала. Това, което се изисква, е да бъде гарантирано разнообразието на цялостното програмно

³⁸ По отношение на въпроси като съществуването на различни медии, всяка от които има различна гледна точка, и концентрацията на медиите в ръцете на твърде малко хора, като например монопол, дуопол и т.н., вж. *Manole и други срещу Молдова*, № 13936/02, ЕСПЧ 2009 г. (извадки); *Centro Europa 7 S.r.l. и Di Stefano срещу Италия* [ГК], № 38433/09, ЕСПЧ 2012 г.; както и *Informationsverein Lentia и други срещу Австрия*, 24 ноември 1993 г., Серия А № 276.

съдържание, което да отразява, доколкото е възможно, разнообразието от мнения в обществото. След като проучва различните подходи в държавите членки за постигане на тази цел, Съдът достига до заключение, че член 10 не налага конкретен модел.

ii) Освен това Съдът пояснява, че свободата на преценка на държавите при определянето на средствата за осигуряване на политически плюрализъм в областта на лицензирането на аудиовизуалните медии следва да бъде по-широка, отколкото обикновено се предоставя на ограниченията на свободата на печата да отразява въпроси от обществен интерес или политическо мнение, които традиционно изискват строг контрол. Тази свобода на преценка обаче би била по-тясна в зависимост от естеството и сериозността на всяко ограничение на редакционната свобода. По-специално, тежестта на настоящата санкция, наложена на медийно дружество, изисква по-строг контрол от страна на Съда и по-тясна свобода на преценка.

iii) Що се отнася до преценката на съответната регулаторна рамка и нейното прилагане при конкретните обстоятелства на дадено дело, Съдът ще анализира дали последиците, които те са породили, разглеждани като цяло, са съвместими с гаранциите на член 10 и дали са били придружени от ефективни гаранции срещу произвол и злоупотреба. Справедливостта на производството и предоставените процесуални гаранции са фактори от особено значение за оценката на пропорционалността, особено когато процесните мерки са тежки.

iv) Разглеждайки конкретно задължението на радио- и телевизионните оператори да спазват принципа на политическия баланс и плюрализъм, както е залегнал във вътрешното право, Съдът основава анализа си на следните фактори:

– обхвата и общия характер на задължението (в конкретния случай то се разпростира само върху новинарските бюлетини, засяга всички радио- и телевизионни оператори и не изисква от тях да предоставят еднакво количество ефирно време на всички политически партии, а да предлагат възможност за коментар или отговор);

– степента на външния плюрализъм (в настоящия случай той

е доста ограничен; съществуването на четири други телевизионни оператори с национално покритие не е достатъчно, за да се постави под въпрос строгостта на политиката на вътрешен плурализъм);

– вътрешния медиен контекст (след избирането на Партията на комунистите в Република Молдова (PCRM) за единствена управляваща партия след 2001 г. и последвалата медийна ситуация, критикувана в делото *Manole и други срещу Молдова*³⁹, властите са имали силно позитивно задължение да въведат законодателство, гарантиращо предаването на точни и балансирани новини и информация, отразяващи целия спектър от политически мнения); и

– съществуването на гаранции за независимостта на медийния регулатор и за неговата защита от неправомерно държавно влияние и политически натиск (като например правилата за неговата структура и за подбора, назначаването и функционирането на неговите членове).

v) При преценката на пропорционалността на оспорваното отнемане на лиценз, което е най-тежката санкция по вътрешното право, имаща незабавно действие, Съдът отдава особено значение на справедливостта на производството и на процесуалните гаранции, включително: публичния характер на заседанията на медийния регулатор и представителството на НIT на тях; възможността за представяне на становища по констатациите от мониторинга, за оспорване решението на медийния регулатор пред компетентните съдилища и за подаване на искане за спиране на изпълнението; и представянето на мотиви от страна на съдилищата при отхвърляне на такова искане и, като цяло, задълбочеността на съдебния контрол.

Съдът взима предвид и следните елементи: сериозността и продължителността на нарушенията на НIT и предизвикателното му отношение въпреки поредицата от предишни по-леки санкции; значителното въздействие на новинарските емисии на НIT, излъчвани в цялата страна; и оставащите възможности за НIT да излъчва в интернет, да извършва други дейности, които носят приходи, и да кандидатства отново за лиценз една година след отнемането му.

³⁹ *Manole и други срещу Молдова*, № 13936/02, ЕСПЧ 2009 г. (извадки).

Свобода на събрание и сдружаване (член 11)

Приложимост

Решението по делото *Bariş и други срещу Турция*⁴⁰ касае приложимостта на член 11 към уволнение, основано на участие в неофициални стачни действия.

Жалбоподателите, служители на дружеството, са уволнени, защото са спрели да работят през целия период на стачни действия. Тези действия не са инициирани от синдикална организация, а от голям брой служители, напуснали масово предишния си синдикат, в който вече не са имали доверие. Много от тях, включително и жалбоподателите, решават да се присъединят към друга синдикална организация. Целта на действията им е да протестират срещу процедурата, по която предишният (признат) синдикат е договарял колективния трудов договор, сключен с работодателя, и срещу натиска, за който се твърди, че е упражняван от работодателя, за да се присъединят към този синдикат или да останат в него. Жалбоподателите оспорват уволнението си пред съда, но без успех. Според фактите, установени от Касационния съд, уволнението им се е основавало на участие в стачка, която не е била част от синдикална дейност, а не на желанието им да напуснат въпросния синдикат и да се присъединят към друг.

Съдът обявява жалбата за недопустима [бел. ред. липса на компетентност с оглед предмета] (*ratione materiae*) с мотива, че оспорваната процедура не попада в приложното поле на член 11 от Конвенцията.

Решението следва да се отбележи с това, че Съдът разглежда нов въпрос, а именно приложимостта на член 11 към стачка, провеждана от отделни служители, извън рамките на официални синдикални действия.

Делата, които Съдът е разгледал до момента, се отнасят до действия, които винаги са инициирани от синдикална организация, независимо дали става въпрос за стачка или за стачни или подобни действия (*Karaçay срещу Турция*⁴¹; *Dilek и други срещу Турция*⁴²; както и практиката, обобщена в делото

⁴⁰ *Bariş и други срещу Турция* [реш.], номера 66828/16 и 31 други, приети на 14 декември 2021 г. и решени на 27 януари 2022 г.

⁴¹ *Karaçay срещу Турция*, № 6615/03, 27 март 2007 г.

⁴² *Dilek и други срещу Турция*, номера 74611/01 и 2 други, 17 юли 2007 г.

*Association of Academics срещу Исландия*⁴³). В своята постоянна практика Съдът счита, че стачката е важен и мощен инструмент, с който разполагат синдикалните организации, за да защитят професионалните интереси на своите членове (*Schmidt u Dahlström срещу Швеция*⁴⁴; *Wilson, National Union of Journalists u други срещу Обединеното кралство*⁴⁵; както и *Hrvatski liječnički sindikat срещу Хърватия*⁴⁶). Макар че Съдът по принцип признава, че защитата на член 11 се разпростира върху този инструмент на синдикални действия, той никога не е приемал, че стачка, която не е свикана от синдикат, а от членове на синдиката или дори от лица, които не са негови членове, също се ползва със същата защита. В настоящото решение Съдът уточнява, че правото на стачни действия е защитено от член 11 именно като инструмент в арсенала на синдикатите. С други думи,

стачните действия по принцип са защитени от член 11 само доколкото са организирани от синдикални организации и се счита, че са действително — а не само по презумпция — част от синдикалната дейност.

Във връзка с това Съдът се позовава на практиката на Европейския комитет по социални права, който е установил, че запазването на правото на стачка за синдикатите е съвместимо с член 6 §4 от [Европейската социална харта](#), при условие че учредяването на синдикална организация не е свързано с прекомерни формалности.

Въз основа на това и с цел да разгледа приложимостта на член 11 към настоящото дело Съдът съсредоточава вниманието си върху един конкретен аспект на делото, а именно негативното право на жалбоподателите на свобода на сдружаване, като взема предвид по-специално желанието им да напуснат въпросния синдикат и свързаните с това твърдения за натиск от страна на техния работодател. Въпреки това, както следва от анализа на Касационния съд и на Конституционния

⁴³ *Association of Academics срещу Исландия* (реш.), № 2451/16, 15 май 2018 г.

⁴⁴ *Schmidt u Dahlström срещу Швеция*, 6 февруари 1976 г., §36, Серия А № 21.

⁴⁵ *Wilson, National Union of Journalists u други срещу Обединеното кралство*, номера 30668/96 и 2 други, §45, ЕСПЧ 2002-V.

⁴⁶ *Hrvatski liječnički sindikat срещу Хърватия*, № 36701/09, §49, 27 ноември 2014 г.

съд, всички мерки, предприети от работодателя, са били свързани с невъзможността на служителите да продължат работа и не са се основавали на членството им или отсъствието на членство в конкретен синдикат. Освен това условията за членство в синдикалната организация изобщо не са били предмет на стачните действия, в които са участвали жалбоподателите. Следователно въпросът дали жалбоподателите са имали възможност да напуснат синдиката и да се присъединят към друг синдикат не изглежда да е предмет на разглеждане по настоящото дело.

Предвид всички тези фактори Съдът заключава, че жалбоподателите не могат ефективно да се позовават на правото на свобода на сдружаване, което е защитено от член 11, доколкото не са били уволнени:

- за това, че са участвали в демонстрация, организирана от синдикат;
- за това, че са отстоявали професионалните си права в рамките на дейността на синдикална организация;
- за това, че са се оттеглили от определен синдикат; или
- за това, че са избрали да не членуват в определен синдикат.

Свобода на мирни събрания

Решението по делото *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) срещу Швейцария*⁴⁷ касае обща забрана за провеждане на публични събрания в продължение на два месеца и половина в началото на пандемията от COVID-19, без да е извършен съдебен контрол за пропорционалност.

Жалбоподателят е сдружение, чиято цел е да защитава интересите на работниците и на членуващите в него организации, особено в областта на синдикалните и демократичните свободи. В периода между 17 март и 30 май 2020 г. всички събития, чрез които сдружението жалбоподател би могло да осъществява дейността си, са обект на абсолютна забрана съгласно федерална наредба, приета за справяне с пандемията от COVID-19. Макар че федералните наредби обикновено могат да бъдат предмет на предварителен контрол за конституционност, Федералният върховен съд, в специфичните

⁴⁷ *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) срещу Швейцария*, № 21881/20, 15 март 2022 г.

условия на [бел ред. наложените ограничителните мерки] (локдаун), не разглежда по същество нито една жалба относно свобода на събранията и не преценява съвместимостта на въпросната наредба с Конституцията.

В тази връзка сдружението жалбоподател се позовава на член 11. Съдът установява нарушение на тази разпоредба, като приема, че такава драстична мярка, в сила за толкова дълъг период и придружена от много тежки наказателни санкции, не е пропорционална на преследваните законни цели, въпреки много сериозната заплаха за обществото и общественото здраве. Съдът отдава голямо значение на липсата на ефективен съдебен контрол върху мярката.

Решението заслужава внимание заради това, че Съдът за първи път постановява, че ограничение, наложено като част от усилията за справяне с пандемията от COVID-19, е несъвместимо с Конвенцията. Съдът изяснява факторите, които трябва да се вземат предвид в този много сложен контекст, както и обхвата на свободата на преценка на държавите и техните процесуални задължения от гледна точка на член 11 от Конвенцията, с особено внимание към съдебния контрол на национално равнище на необходимостта от мерките.

i) В съответствие с решението си по делото *Terheş срещу Румъния*⁴⁸ Съдът потвърждава, че заплахата за общественото здраве, която представлява COVID-19, е много сериозна и трябва да се разглежда в светлината на позитивното задължение на държавите — страни по Конвенцията, да защитават живота и здравето на хората под тяхна юрисдикция, по-специално съгласно членове 2 и 8 от Конвенцията. Съдът също така подчертава конкретните обстоятелства, които преобладават в ранните етапи на пандемията, а именно спешната необходимост да се реагира бързо и адекватно на безпрецедентната заплаха на фона на много ограничени познания за характеристиките и опасността на вируса.

ii) По-нататък Съдът разглежда естеството на оспорваното ограничение, като има предвид значението на свободата на мирни събрания в едно демократично общество и темите и ценностите, поддържани от сдружението жалбоподател съгласно неговия устав. Съдът отбелязва:

– всеобхватния характер на мярката, която забранява всички

⁴⁸ *Terheş срещу Турция* [реш.], № 49933/20, 13 април 2021 г.

публични или частни прояви без изключение;

- продължителността на мярката (два месеца и половина); и
- тежестта на възможните санкции, които са наказателни по своя характер и могат да доведат до присъда от три години лишаване от свобода.

iii) Прилагайки същия подход, както по делото *Terheș*, цитирано по-горе, Съдът прилага общите принципи, установени в неговата практика, към тази безпрецедентна ситуация, свързана с пандемия. В тази връзка той отбелязва, че Швейцария не е използвала процедурата по член 15 от Конвенцията (мерки за дерогация) и следователно е била длъжна да спазва изцяло изискванията на член 11. Като се позовава на утвърдената си практика (*Kudrevičius и други срещу Литва*⁴⁹), Съдът постановява, че:

- Швейцария се е ползвала с известна, но не неограничена свобода на преценка;

- липсата на какъвто и да е контрол от страна на Федералния върховен съд е обезпокоителна, тъй като такава драстична мярка, приложима за дълъг период от време, изисква сериозни основания за нейното обосноваване и задълбочен контрол от страна на съдилищата, които са оправомощени да преценяват засегнатите интереси;

- санкциите са много строги и могат да имат смразяващ ефект, въпреки че мирно събрание по принцип не би трябвало да води до риск от наказателни санкции; и

- правителството не обяснява защо достъпът до работните места продължава да бъде разрешен, дори когато те са за стотици хора, докато организирането на събитие на обществено място, на открито, не е разрешено, дори ако се спазват същите протоколи за обществено здраве.

Заслужава да се отбележи, че в този нов контекст Съдът повтаря, че за да може една мярка да се счита за пропорционална и необходима в едно демократично общество, не трябва да има други средства за постигане на същата цел, които да накърняват в по-малка степен съответното основно право.

vi) Що се отнася до степента на процесуалното задължение в това отношение, Съдът отбелязва, че качеството на парламентарния и съдебния контрол на национално равнище относно необходимостта от мярката е от особено значение при

⁴⁹ *Kudrevičius и други срещу Литва* [ГК], № 37553/05, ЕСПЧ 2015 г.

определянето на пропорционалността на такава обща мярка, включително по отношение прилагането на съответната свобода на преценка (*Animal Defenders International срещу Обединеното кралство*⁵⁰).

Въпреки това Съдът изяснява обхвата на този общ принцип в контекста на приемането на спешните мерки, считани за необходими за справяне с този глобален бич. По-специално, макар че може непременно да се очаква, че на национално равнище ще се проведат много подробни обсъждания, и особено с участието на Парламента, при такива обстоятелства независимият и ефективен съдебен контрол върху мерките, предприети от изпълнителната власт, е още по-важен. В настоящия случай такъв контрол не е бил осъществен.

С оглед на всички горепосочени съображения Съдът стига до заключението, че намесата в упражняването на правата, защитени от член 11, не е пропорционална на легитимните цели за защита на здравето и на правата и свободите на другите и че държавата ответник е надхвърлила предоставената ѝ свобода на преценка в настоящия случай.

Забрана на дискриминацията (член 14)

Член 14 във връзка с член 8

Решението по делото *Arnar Helgi Lárusson срещу Исландия*⁵¹ се отнася до липсата на достъп с количка за хора с увреждания до две обществени сгради — културна и социална — в мястото на пребиваване на жалбоподателя и позитивните задължения на държавата в това отношение.

Жалбоподателят, който се придвижва с количка за хора с увреждания, безуспешно завежда дело с цел подобряване на достъпността на центровете за изкуство и култура в неговия град. Националните съдилища отбелязват, че общината е работила за подобряване на този достъп в съответствие с вътрешното законодателство, което е взело предвид международните задължения на държавата по [Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания](#) (КПХУ): общината е разработила и привела в действие стратегия за подобряване на достъпа до някои от

⁵⁰ *Animal Defenders International срещу Обединеното кралство* [ГК], № 48876/08, § 108, ЕСПЧ 2013 г. (извадки).

⁵¹ *Arnar Helgi Lárusson и други срещу Исландия*, № 23077/19, 31 май 2022 г.

своите сгради в рамките на широката си свобода на преценка по отношение на приоритизирането на такива проекти и разпределянето на наличните средства.

Жалбоподателят се оплаква на основание член 14 във връзка с член 8 (личен живот) от недостъпността на тези две обществени сгради, която е довела до невъзможността му да посещава културни и художествени събития в тях и го е поставила в неравностойно положение спрямо останалите жители на града. Съдът установява, че не е налице нарушение на Конвенцията.

Решението заслужава да се отбележи с това, че за първи път се счита, че оплакване за липса на достъпност до обществени сгради за лица с увреждания попада в обхвата на „личния живот“, което позволява на Съда да продължи да разглежда по силата на член 14 във връзка с член 8 дали държавата е изпълнила позитивните си задължения, предвид международните стандарти, да предприеме достатъчни мерки за коригиране на фактическите неравенства, които са повлияли на равното упражняване на правото на личен живот на жалбоподателя.

i) Разграничавайки случая на жалбоподателя от предишни дела (*Botta срещу Италия*⁵²; *Zehnalová u Zehnal срещу Чешката република*⁵³; и *Glaisen срещу Швейцария*⁵⁴) и установявайки, че разглежданата липса на достъп за количка за хора с увреждания попада в „обхвата“ на „личен живот“ и на член 8, Съдът: i) подчертава, че жалбоподателят ясно е посочил две конкретни обществени сгради, които играят важна роля в местния живот и липсата на достъп до които му е попречила да посещава значителна част от културните дейности, социалните събития и празненствата, предлагани от неговата общност; ii) подчертава европейските и международните стандарти, според които на хората с увреждания трябва да се даде възможност да се интегрират напълно в обществото и да имат равни възможности за участие в живота на общността; и iii) счита, че въпросното положение може да засегне правото на жалбоподателя на личностно развитие и на установяване и развитие на отношения с външния свят, като по този начин попада в „обхвата“ на член 8.

ii) Що се отнася до това дали е имало дискриминация поради

⁵² *Botta срещу Италия*, 24 февруари 1998 г., Доклади за решения по същество и решения по допустимост 1998-I.

⁵³ *Zehnalová u Zehnal срещу Чешката република* (реш.), № 38621/97, ЕСПЧ 2002-V.

⁵⁴ *Glaisen срещу Швейцария* (реш.), № 40477/13, 25 юни 2019 г.

липсата на позитивни мерки от страна на държавата, Съдът уточнява, първо, че е необходим определен праг, за да може Съдът да приеме, че такава разлика в третирането е значителна. На второ място, той пояснява, че свободата на преценка на държавите е широка по отношение на липсата на достъп до обществени сгради в контекста на правото на зачитане на личния и семейния живот. На трето място, тъй като член 14 вече е тълкуван в светлината на изискванията на КПХУ, Съдът разширява предишните си съображения относно „разумни улеснения“, които хората с увреждания имат право да очакват, към техния социален и културен живот, като се позовава на член 30 от КПИ, който изисква на тези лица да бъде гарантирана възможността да участват наравно с другите в културния живот. И накрая, съответният подход, който трябва да се приложи, е дали държавата е направила „необходимите и подходящи модификации и приспособления“, които не налагат „непропорционална или прекомерна тежест“ на държавата, за да улесни и подпомогне лицата с увреждания, като жалбоподателя.

iii) При прилагането на горните принципи Съдът взема предвид следните фактори:

- значителните усилия, които вече са били положени в резултат на парламентарно решение за подобряване на достъпността на обществените сгради в общината, като се има предвид наличният бюджет и необходимата защита на въпросните стари сгради;

- приоритетът, даден на образователните и спортните съоръжения, по отношение на вече направените подобрения, които не е нито произволен, нито необоснован; и

- произтичащия от това общ ангажимент на държавата да работи за постепенното осъществяване на универсален достъп в съответствие със съответните международни материали (Препоръка Rec(2006)5 на Съвета на Европа⁵⁵ и КПИ).

При тези обстоятелства и като се има предвид позитивното задължение за разумно улесняване на жалбоподателя, изискването държавата да въведе допълнителни мерки би било равносилно на налагане на „непропорционална или прекомерна тежест“ върху

⁵⁵ Препоръка Rec (2006)5 на Съвета на Европа до държавите членки относно Плана за действие на Съвета на Европа за насърчаване на правата и пълноценното участие на хората с увреждания в обществото: подобряване на качеството на живот на хората с увреждания в Европа за периода 2006-2015 г.

нея. Поради това липсата на достъп на жалбоподателя до въпросните две сгради не представлява дискриминационен пропуск на държавата да предприеме достатъчно мерки за поправяне на фактическите неравенства с цел предоставяне на възможност на жалбоподателя да упражнява правото си на личен живот на равна основа с другите.

Член 14 във връзка с член 1 от Протокол № 1

Решението по делото *Savickis и други срещу Латвия*⁵⁶ се отнася до обосноваването на различно третиране, основано на гражданство, в контекста на възстановяването на независимостта на дадена държава след незаконна окупация и анексиране.

След възстановяването на независимостта на Латвия е въведена нова система за предоставяне на пенсия за осигурителен стаж, която позволява периодите на трудова заетост извън територията на страната да се зачитат по отношение на правото на пенсия на латвийските граждани. Тъй като жалбоподателите са били „постоянно пребиваващи, но не граждани“, трудовият им стаж извън Латвия по време на съветската епоха не е бил взет предвид при изчисляването на пенсиите им. По делото *Andrejeva срещу Латвия*⁵⁷ Съдът установява, че тази разлика в третирането представлява нарушение на член 14 във връзка с член 1 от Протокол № 1. Няколко от настоящите жалбоподатели безуспешно подават молби за преизчисляване на пенсиите им. През 2011 г. Конституционният съд обявява процесната разпоредба за съвместима с Конституцията и Конвенцията, като прави ясно разграничение между случая в делото *Andrejeva* и случая на жалбоподателите: докато г-жа Андреева е пребивавала на територията на Латвия през спорните периоди, жалбоподателите са работили извън нея преди установяване на някакви правни връзки с Латвия. В тази връзка Конституционният съд се позовава на доктрината за съществуването на държавата, която е послужила за създаването на системата за пенсии за осигурителен стаж и възраст. Според тази доктрина, макар латвийската държава да е била *de facto* заличена в резултат на агресия (1940 г.), тя все

⁵⁶ *Savickis и други срещу Латвия* [ГК], № 49270/11, 9 юни 2022 г.

⁵⁷ *Andrejeva срещу Латвия* [ГК], № 55707/00, ЕСПЧ 2009 г.

пак е останала да съществува *de jure* през петте десетилетия на незаконна окупация и анексиране от страна на бившия Съветски съюз: Следователно Латвия не е правоприемник на правата и задълженията на СССР. Голямата камара (след десезиране на камарата) счита, че горните аргументи представляват „много сериозни причини“, които оправдават оспорваната разлика в третирането. Тя не установява нарушение на член 14 във връзка с член 1 от Протокол № 1, като по този начин достига до заключение, различно от това по делото *Andrejeva*.

Това решение на голямата камара е пример за съдебен диалог с национален върховен съд. То заслужава да се отбележи и заради начина, по който Съдът е оценил обосноваването на различното третиране въз основа на гражданството в специфичния контекст на възстановяването на независимостта на държавата след десетилетия на незаконна окупация и анексиране. От особен интерес са факторите, които са от значение за определяне на подходящия обхват на свободата на преценка, както и значението, което се отдава на личния избор относно правния статут или гражданството по въпроси, свързани с финансови придобивки.

i) Съдът прави ясно разграничение между идеята за правоприемство на държавата и конкретния контекст, за който става въпрос, като по този начин се съгласява с Конституционния съд, че Латвия не е била длъжна да поеме задълженията на СССР при възстановяването на независимостта си. Всъщност, след като е била незаконно окупирана и впоследствие анексирана, държавата не е длъжна да поеме публичноправните задължения, натрупани от незаконно създадените публични органи на окупиращата или анексиращата власт. Следователно Латвия не е била нито автоматично обвързана с такива задължения, произтичащи от съветския период, нито пък е била длъжна да поеме такива, възникващи от задълженията на окупиращата или анексиращата държава. В тази връзка Съдът приема за легитимна целта за запазване на конституционната идентичност на държавата и избягване на ретроспективно потвърждаване на последиците от имиграционната политика, практикувана в периода на незаконна окупация и анексиране на страната. Според Съда преференциалното третиране, предоставено на лицата, притежаващи латвийско гражданство, по отношение на

минали периоди на трудова заетост, осъществявана извън Латвия, е в съответствие с тази легитимна цел.

ii) Макар че за обосноваването на различно третиране, основано изключително на националност, се изискват „много сериозни причини“, което показва тясна свобода на преценка, Съдът разяснява прилагането на този принцип в област, в която на държавата е предоставена и трябва да бъде предоставена широка свобода на преценка при формулирането на общи мерки (по-специално в областта на икономическата и социалната политика). В частност, дори преценката за това какво може да представлява „много сериозни причини“ за целите на прилагането на член 14 може да се наложи да варира в различна степен в зависимост от контекста и обстоятелствата. В конкретния случай Съдът извършва тази оценка на фона на широка свобода на преценка и в крайна сметка стига до заключението, че основанията, на които се позовават латвийските органи, могат да се считат за „много сериозни причини“. Съдът основава анализа си на следните фактори.

На първо място Съдът припомня практиката си, в която признава, че може да има основателни причини за предоставяне на специално третиране на лицата, чиято връзка с дадена държава произтича от раждането им в нея или които по друг начин имат специална връзка с дадена държава (*Abdulaziz, Cabales u Balkandali срещу Обединеното кралство*⁵⁸). Преди това Съдът е приемал разлика в третирането въз основа на гражданството по причини, свързани с момента, в който жалбоподателите са установили връзки с държавата ответник (*British Gurkha Welfare Society и други срещу Обединеното кралство*⁵⁹).

На второ място, позовавайки се на делото *Bah срещу Обединеното кралство*⁶⁰, Съдът приема, че в контекста на различното третиране, основано на гражданство, може да има някои ситуации, в които елементът на личен избор, свързан с въпросния правен статут, може да бъде от значение, особено когато става въпрос за привилегии, права и финансови облаги. Статутът на „постоянно пребиваващи, но не граждани“ е бил

⁵⁸ *Abdulaziz, Cabales u Balkandali срещу Обединеното кралство*, 28 май 1985 г., Серия А № 94.

⁵⁹ *British Gurkha Welfare Society и други срещу Обединеното кралство*, № 44818/11, 15 септември 2016 г.

⁶⁰ *Bah срещу Обединеното кралство*, № 56328/07, §47, ЕСПЧ 2011 г.

създаден като временен инструмент, за да могат съответните лица да получат латвийско или друго гражданство. Въпреки значителния период от време, с който са разполагали жалбоподателите, не изглежда обаче някой от тях да се е опитал да получи латвийско гражданство или да е срещнал пречки в това отношение. Въпреки че натурализацията зависи от изпълнението на определени условия и може да изисква определени усилия, въпросът за правния статут е до голяма степен въпрос на личен стремеж, а не на неизменно положение.

На трето място, Съдът отдава значение на конкретния контекст на въпросната разлика в третирането, като счита, че той оправдава значителна степен на зачитане на позицията на правителството. Сложният политически избор, направен от латвийския законодател, е пряко свързан с конкретните исторически, икономически и демографски обстоятелства, включително тежките икономически трудности, преобладаващи след възстановяването на независимостта на Латвия и по време на прехода от тоталитарен режим към демокрация. По-специално, специалният статут на „постоянно пребиваващи лица, които не са граждани“, е създаден с оглед преодоляване на последиците от пет десетилетия незаконна окупация и анексиране.

На четвърто място, Съдът отбелязва времевия обхват на въпросното преференциално третиране: то се отнася само до минали периоди на заетост, завършени извън Латвия преди възстановяването на независимостта и въвеждането на пенсионната схема. Съдът също така одобрява начина, по който Конституционният съд е разграничил това дело от делото *Andrejeva*: спорните периоди са завършени преди жалбоподателите да се установят в Латвия или да установят други връзки със страната.

И накрая, процесната разлика в третирането не е оставила жалбоподателите без социална закрила (като например основни пенсионни обезщетения, несвързани с трудовия стаж), нито е довела до лишаване от обезщетения, основани на финансови вноски, или до други загуби.

Право на свободни избори (член 3 от Протокол № 1)

Упражняване на пасивно избирателно право

В отговор на искането, подадено от Върховния административен съд на Литва по Протокол № 16 към Конвенцията, Съдът даде своето съвещателно мнение⁶¹ на 8 април 2022 г. То се отнася до преценката на пропорционалността на общата забрана за кандидатиране в избори след отстраняване от длъжност в производство по импийчмънт.

През 2014 г., в резултат на процедура по импийчмънт, г-жа Н. В. е отстранена от длъжността си на член на *Сейма* предвид неучастието ѝ без уважителни причини в заседанията на *Сейма* (тя е напуснала Литва в резултат на висящо наказателно производство). През 2020 г. Централната избирателна комисия отказва да я регистрира като кандидат в предстоящите избори за *Сейм* поради законовата забрана за кандидатиране на избори след отстраняване от длъжност в рамките на процедура по импийчмънт. В решението си от 2011 г. по делото *Paksas срещу Литва*⁶² Съдът постановява, че постоянният и необратим характер на такава забрана е непропорционален и представлява нарушение на член 3 от Протокол № 1. Изпълнението на това съдебно решение все още е под наблюдение на Комитета на министрите. Госпожа Н. В. обжалва решението на Централната избирателна комисия пред Върховния административен съд, който иска от настоящия съд да даде съвещателно мнение по следните въпроси:

1. Превишава ли договаряща държава предоставената ѝ по силата на член 3 от Протокол №1 към Конвенцията свобода на преценка, ако не гарантира съвместимостта на националното право с международните задължения, произтичащи от разпоредбите на член 3 от Протокол №1 към Конвенцията, което води до възпрепятстване на лице, което е било отстранено от длъжност като член на *Сейма* в рамките на процедура по импийчмънт, да реализира „пасивното“ си

⁶¹ *Съвещателно мнение относно преценката, съгласно член 3 от Протокол № 1, на пропорционалността на общата забрана за кандидатиране на избори след отстраняване от длъжност в рамките на процедура по импийчмънт* [ГК], искане № P16-2020-002, Върховен административен съд на Литва, 8 април 2022 г. Вж. също член 1 от Протокол № 16 (Съвещателни мнения) по-долу.

⁶² *Paksas срещу Литва* [ГК], № 34932/04, ЕСПЧ 2011 г. (извадки).

избирателно право в продължение на шест години?

В случай на утвърдителен отговор, може ли подобна ситуация да бъде оправдана от сложността на съществуващите обстоятелства, пряко свързани с предоставянето на възможност на законодателния орган да приведе националните разпоредби на конституционно ниво в съответствие с международните задължения?

2. Какви са изискванията и критериите, произтичащи от член 3 от Протокол № 1 към Конвенцията, които определят обхвата на прилагане на принципа на пропорционалност и които националният съд следва да вземе предвид и да провери дали са спазени в разглежданата съществуваща ситуация?

В такава ситуация при преценката на пропорционалността на обща забрана, ограничаваща упражняването на правата, предвидени в член 3 от Протокол №1 към Конвенцията, следва ли да се счита, че от решаващо значение е не само въвеждането на срок, но и обстоятелствата по всеки отделен случай, свързани с естеството на длъжността, от която е отстранено лицето, и деянието, довело до импийчмънт?

i) В това свое трето съвещателно мнение по Протокол №16 Съдът определя границите на съвещателните мнения по отношение на въпроси, свързани с изпълнението на решенията на Съда.

По-конкретно Съдът тълкува първия въпрос като въпрос относно това дали Върховният административен съд следва да вземе предвид трудностите, с които са се срещнали литовските власти при изпълнението на решението по делото *Paksas*. Съдът взема предвид и последното решение на Комитета на министрите: заместник-министрите отбелязват първоначалното намерение на правителството да изчака предоставянето на настоящото съвещателно мнение на Съда, преди да пристъпи

към изпълнение на решението по делото *Paksas* и да възобнови разглеждането му след това предоставяне. В тази връзка Съдът подчертава, че Протокол №16 не е предвиден като инструмент, който да се използва в контекста на изпълнението. Съдът също така отбелязва последните събития в *Сейма* по отношение на процеса на изменение на Конституцията: проектът за изменение (замяна на постоянната забрана с десетгодишна) ще бъде насрочен за второ гласуване по време на пролетната сесия на *Сейма*. Като взема предвид всички тези елементи, Съдът решава, че не е целесъобразно да дава отговор на първия въпрос.

ii) Без да се засягат евентуални законодателни инициативи на *Сейма* за решаване на проблема, породен от неизпълнението на решението по делото *Paksas*, Съдът отговаря на втория въпрос от гледна точка на запитващия съд, в съответствие с предмета и целта на Протокол №16. В тази връзка Съдът изяснява изискванията и критериите, които са от значение за преценката дали при конкретните обстоятелства по дадено дело забраната, възпрепятстваща бивш член на парламента, подложен на импийчмънт, да се кандидатира за член на *Сейма*, е станала непропорционална по смисъла на член 3 от Протокол №1.

В тази връзка и конкретно по отношение на фактите, свързани с настоящото становище, Съдът повтаря заключението си по делото *Paksas*, според което при преценката на пропорционалността на обща мярка, ограничаваща упражняването на правата, гарантирани от член 3 от Протокол №1, решаващо значение следва да се отдава на наличието на срок и на възможността за преразглеждане на въпросната мярка. Необходимостта от такава възможност е свързана с факта, че при преценката на този въпрос трябва да се отчита развитието на историческия и политическия контекст в съответната държава. Освен това, въпреки че държавите разполагат със значителна свобода на действие да установят в конституционния си ред правила, уреждащи статута на парламентаристите, тези правила не трябва да са такива, че да изключват някои лица или групи лица от участие в политическия живот на страната и в избора на законодателен

орган (*Aziz срещу Кипър*⁶³). Съдът също така припомня, че с течение на времето общите ограничения на изборителните права стават все по-трудни за оправдаване, което налага ограничителните мерки да бъдат индивидуализирани (*Ādamsons срещу Латвия*⁶⁴). Въз основа на това Съдът уточнява, че позоваването в делото *Paksas* на значението, което трябва да се придава на наличието на срок и на възможността за преразглеждане на въпросната забрана, не трябва непременно да се разбира като изискване за съчетаване на тези два елемента. Съдът също така не уточнява дали срокът, приложим по дадено дело, следва да е определен абстрактно или да се определя за всяко отделно дело. Това, което е от значение в крайна сметка, е въпросната забрана да остане пропорционална по смисъла на решението по делото *Paksas*. Това може да бъде постигнато чрез подходяща законодателна рамка или чрез съдебен контрол на продължителността, естеството и обхвата на забраната, приложима към съответното лице.

Съдът разработва редица материални и процесуални изисквания за определяне на подходящата и пропорционална продължителност на забраната, която изключва възможността дадено лице, подложено на импийчмънт, да заема дадена длъжност. На първо място, забраната трябва да се основава на индивидуална преценка, като се вземат предвид конкретните обстоятелства на съответното лице. На второ място, тя следва да отчита конкретните обстоятелства, приложими към момента на преценката. В този контекст констатациите по делото *Paksas*, че лишаването от права завинаги е непропорционално ограничение, сами по себе си не означават, че решение за забрана на дадено лице да се кандидатира за избори към момента на такава забрана непременно би представлявало непропорционално ограничение: дали това е така, зависи от конкретната преценка. На последно място, съответната процедура следва да бъде съпроводена от достатъчно гаранции, предназначени да осигурят зачитане на принципите на правовата държава и защита срещу произвол, включително необходимостта от независим орган, както и от изслушване на засегнатото лице от последния и достигане до мотивирано решение.

⁶³ *Aziz срещу Кипър*, № 69949/01, § 28, ЕСПЧ 2004-V.

⁶⁴ *Ādamsons срещу Латвия*, № 3669/03, § 125, 24 юни 2008 г.

Като има предвид основната цел на импийчмънта и последвалата забрана — да се защитят парламентарните институции — Съдът уточнява съответните критерии за оценка на пропорционалността:

[Те] трябва да бъдат обективни по своя характер и да позволяват прозрачно отчитане на значимите обстоятелства, свързани не само със събитията, довели до импийчмънта на съответното лице, но също така — и най-вече — с функциите, които това лице ще упражнява в бъдеще. Поради това те следва да бъдат установени най-вече от гледна точка на изискванията за правилното функциониране на институцията, чийто член иска да стане това лице, а всъщност и на конституционната система и демокрацията като цяло в съответната държава.

Това се свежда до преценка на обективното въздействие, което евентуалното членство на това лице в съответната институция би имало върху нейното функциониране, като се вземат предвид такива съображения като миналото и настоящото поведение на лицето, което е било отстранено от длъжност в рамките на процедура по импийчмънт, естеството на нарушенията, довели до импийчмънт, и, което е по-важно, институционалната и демократичната стабилност на съответната институция, природата на задълженията и отговорностите на тази институция, както и вероятността лицето да има потенциал да наруши значително функционирането на тази институция или дори на демокрацията като цяло в съответната държава. В това отношение могат да бъдат от значение и аспекти като лоялността на това лице към държавата, включваща уважение към конституцията, законите, институциите и независимостта на страната (*Tănase срещу Молдова*⁶⁵).

СЪВЕЩАТЕЛНИ МНЕНИЯ (ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ №16)

⁶⁵ *Tănase срещу Молдова* [ГК], № 7/08, §§166-67, ЕСПЧ 2010 г.

В отговор на искането, подадено от Върховния административен съд на Литва съгласно Протокол №16 към Конвенцията, Съдът даде своето съвещателно мнение⁶⁶ на 8 април 2022 г. То се отнася до преценката на пропорционалността на общата забрана за упражняване на пасивно изборително право след отстраняване от длъжност в рамките на процедура по импийчмънт.

В отговор на искането, отправено от Касационния съд на Армения по силата на Протокол № 16 към Конвенцията, на 26 април 2022 г. Съдът даде своето съвещателно мнение⁶⁷, което се отнася до приложимостта на давностните срокове към наказателното преследване, осъждането и наказването за престъпление, представляващо по същество акт на изтезание.

⁶⁶ *Съвещателно мнение относно преценката, съгласно член 3 от Протокол № 1, на пропорционалността на общата забрана за кандидатиране на избори след отстраняване от длъжност в рамките на процедура по импийчмънт* [ГК], искане № P16-2020-002, Върховен административен съд на Литва, 8 април 2022 г. Вж. също член 3 от Протокол №1 (Упражняване на пасивно изборително право) по-горе.

⁶⁷ *Съвещателно мнение относно приложимостта на давностните срокове по отношение на наказателното преследване, осъждането и наказанието за престъпление, което по същество представлява акт на изтезание* [ГК], искане № P16-2021-001, Касационен съд на Армения, 26 април 2022 г. Вж. също по член 7 (Неналагане на наказание без закон) по-горе.